

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. Пловдив	
Вх. №.....	Дело №.....
№ 10/6	30
Получено на 25.09.2018	

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по:
 област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки
 професионално направление: 3.8. Икономика
 научната специалност: Икономика и управление (селско стопанство)

Автор на дисертационния труд: Крум Христов Христов, докторант на самостоятелна подготовка) към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Възможности за развитие на фамилните земеделски стопанства

Рецензент: доц. д-р Мария Маринова Пенева, Университет за национално и световно стопанство, Катедра Икономика на природните ресурси
 Социални, стопански и правни науки, Икономика и управление (Аграрна икономика),
 определена за член на научното жури със заповед № РД-16-601/30.08.2018г. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

В предложения ми за рецензиране дисертационен труд се разглежда безспорно важен и сложен проблем, като докторантът ясно формулира и аргументира позицията си за възможностите за развитие на фамилните земеделски стопанства в България в условията на приложение на ОСП на ЕС. Темата на изследването е актуална, изисква комплексен подход с активно участие на респондентите за да бъдат обхванати цялостно въпросите, които се разглеждат. Тя е и важна, тъй като поставя въпроси, свързани с развитието и ефектите от това развитие на фамилните земеделски стопанства върху селските райони, които са важна част както за балансираното териториално развитие (от икономическа и социална гледна точка – застост, създадена добавена стойност, основа за развитие на други икономически дейности, достоен доход за населението и т.н.), така и опазването и управлението на природните ресурси. Днес земеделието не е свързано само с производство на хранителни продукти, а то е част от социално-икономическата и екологичната система, която следва да осигурява съответните социално-икономически ползи чрез устойчивото управление и защита на природните ресурси и биологичното разнообразие. Именно затова смяtam, че докторантът добре акцентира и отделя внимание на провежданите политики в сектора и въздействието на различните инструменти върху фамилните стопанства. Пред докторантът е стояла сложната задача да разработи и приложи подход, отразяващ едновременно спецификите на фамилните стопанства, така че да обясни и предложи дългосрочни решения за възможностите за тяхното развитие и идентифицира ефективни начини за тяхната подкрепа. Следователно изборът на тема е добре преценен, актуален и смислен, както и подходът за провеждане на изследването, което определя достойно място на това конкретно изследване в сравнение с други подобни изследвания и задава рамката, в която да се оформят основни приноси от научна и практическа гледна точка на докторанта. Актуалността на темата е валидна не само за нашата страна, но и за европейските и световни тенденции.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта за „*проучване състоянието и предизвикателствата, пред които са изправени фамилните земеделски стопанства*“ и очертаването на „*възможностите за тяхното развитие*“ и идентифициране на „*ефективни начини за тяхната подкрепа*“ е коректно формулирана и отговаря на поставената тема, като логично следва от изведената теза че: „*Семейните стопанства имат*

ограничени възможности за развитие и нисък достъп до подпомагане. Институционалната среда, в която те оперират, осигурява слаба подкрепа на стопанствата.“ Поставените задачи, които се решават за постигане на целта считам за логични, последователни и водещи към реализиране на целта и приемането на поставената изследователска теза. Адекватно са представени изследванията в областта, откроено е мястото на проведеното от докторанта изследване, формулирани са конкретни работни хипотези, за които ясно е посочено дали са подкрепени след провеждане на анализа. Обектът и предметът на изследването са коректно формулирани и в съответствие с поставените цел и изследователска теза. Коректно са подбрани и приложени методи за набиране на информация (статистически, анкетни, казус), както и на изследването – регресионен и клъстерен анализ.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Докторантът е използвал широка гама от средства за онагледяване и обобщаване на литературата и данните в таблици, диаграми и графики, които му позволяват коректно да систематизира и обективно да представи получените резултати.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

При работата си по дисертацията, докторантът е проучил основна част от класическата и съвременната специализирана научна литература във връзка с теория на фамилните стопанства и приложимите методи за изследване на поставените проблеми, коментирани са и са представени мненията на известни автори и заглавия по проблематиката. Изключително добро впечатление прави разнообразието от публикации по вид, които авторът ползва, както и тяхната актуалност.

Докторантът дефинира и коректно използва термините с оглед на общоприетото в икономическата теория и законоустановеното в нормативните документи.

Крум Христов успешно обобщава състоянието и проблемите на фамилните стопанства, като формулира конкретни изводи за ограничения им достъп до подпомагане, тежката институционална среда, недостатъчното доверие в системата и ограничените им възможности за развитие, пряко следващи от направеното проучване и анализи.

5. Приноси на дисертационния труд.

Представеното изследване е доказателство, че докторантът познава научната литература и научните постижения, усвоил е и е приложил инструментариум, представил е нов подход към нерешени или частично решавани проблеми за областта на изследване. Всичко това логично води до формулиране на конкретни научни и практико-приложни приноси, по конкретно:

1) Докторантът успешно предлага дефиниция за семейни стопанства, изяснявайки същността и особеностите на понятието, която дефиниция е основа за коректно провеждане на цялостното изследване.

2) По мое мнение много добра оценка и специално внимание трябва да бъдат дадени на разработената теоретична и методическа рамка за изследването на фамилните стопанства, в която са отчетени фактори, като: цели на аграрната политика; инструменти, използвани за тяхното постигане; участниците и субектите, взаимодействащи при постигане на тези цели; институционалната среда, в която те оперират. Това е определящо за правилното формулиране на въпросите, в рамките на които протича изследването, идентифицирането на основните променливи при разработване на моделите за анализ на достъпа на фамилните стопанства до подпомагане.

3) Изключително добро впечатление прави клъстерният анализ за установяване на различията в поведението на фамилните стопанства и реакциите им към инструментите на аграрната политика, което намира отражение и в предложената промяна на аграрната политика. Не на последно място е и проведения ретроспективен анализ за мястото и ролята на фамилните стопанства за развитие на сектор селско стопанство у нас.

Научни приноси и научно-приложни приноси

Научните и научно-приложните приноси в автореферата са правилно формулирани и коректно отразяват постигнатото в дисертационния труд. Приемам ги и им давам положителна оценка.

6. Критични бележки и въпроси.

Познавам работата на докторант Крум Христов като колега и асистент в катедра „Икономика“ на АУ, гр. Пловдив и като докторант, отговорен към собствените си ангажименти и изследване. При проведеното предварително обсъждане имах възможността да коментирам и формулирам препоръки към докторанта, които смяtam за отчетени. Ето защо в настоящото становище формулирам някои основни въпроси, върху които да мисли и евентуално развие в бъдеще:

- ✓ Разширяване на проведеното изследване за територията на цялата страна, тъй като това ще даде изключително важни от гледна точка формулиране на бъдещи политики, връзки и зависимости, изводи и решения за подобряване и на институционалната среда.
- ✓ Разширяване на проучването към анализ на слабостите на фамилните стопанства от гледна точка на представената клъстеризиация, респективно разработване на препоръки за тяхното преодоляване (оценка на необходимостта от адаптиране и трансформиране) не само от гледна точка на инструментите на политиките в сектора, а и от гледна точка пазарното им поведение, устойчивост и икономическа жизнеспособност.

7. Публикувани статии и цитирания.

Общият брой на предоставените публикувани статии на К. Христов е 3. Те са пряко свързани с тематиката на дисертационния труд и отразяват основни части от него. Представени за рецензиране са две самостоятелни статии и една, в която е работил в съавторство с други изследователи. Те отговарят в количествено и качествено отношение на изискванията за придобиване на ОНС “доктор”.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторант Крум Христов Христов, различни методи на изследване, правилно изведеното проучване, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оцена **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и

да присъди на *Крум Христов Христов*

образователната и научна степен **“доктор”**

по научната специалност *Икономика и управление (селско стопанство)*.

Дата: 21 септември 2018г.
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ
СТАНОВИЩЕТО:
(доц. д-р Мария Пенева)